

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08877

LIDER FUN GETO

Abraham Sutzkever

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אברהם סוצקעווער

לידער פון געטא

אי.ק.א. פארלאג

PRINTED IN U. S. A.

געדרוקט אין 2,000 עקזעמפליארן

1946

ABRAM SUCKEVER

LIEDER FUN GETTO

New York 3, N. Y., Ycuf

אברהם פוצקעוויער

געצייכנט פון יאנקל אדלער, 1937.

אינהאלט

זייט

5	צו די ליענער—19 און איקוף־פארלאג
7	א שטים פון הארץ
8	ביי א ווארעמען בערגעלע
9	די שארפע ליפן
10	די גראַע קרוין
11	צוויי סטראָפן
12	יעדע שעה, יעדער טאָג
13	גלוסט זיך מיר צו טאָן אַ תפילה
14	פאַרברענטע פערל
15	בלעטלעך אַש
16	צום קינד
18	ווי אזוי?
19	נאָכן טויט
20	זאַנגען
22	אויפן טויט פון יעקב גערשטיין
24	יהואש
26	פאַרנאַכט
27	קערנדלעך ווייץ
29	דער דיכטער
30	דער גביא
31	ביסט דאָ

צו די ליענער

צוריק מיט אַ דריי חדשים איז דערשינען אין איקוף־פּאַרלאַג די זאַמלונג לידער און פּאַעמעס „די פעסטונג“, געשריבן פון דעם דיכטער אברהם סוצקעווער אין ווילנער געטאָ און אין וואַלד אין די גרויזאַמע יאָרן פון דער דייטשישער בעסטיאַלישער הערשאַפט, אין די יאָרן 1941—1944. די לידער און פּאַעמעס האָבן אַרויסגערופן, ווי מ'האַט געקאָנט דערוואַרטן, אַ געוואַלדיקן אינטערעס ביים ליענער און ביי די קריטיקער. ס'זענען פּאַרעפנטלעכט געוואָרן אין פּאַרשידענע צייטונגען און צייטשריפטן באַגייטערטע אָפּהאַנדלונגען וועגן דעם דיכטער, וואָס האָט דורך זיינע טיף־ווייטיקדיקע און מוטיק־דערהויבענע געזאַנגען געבראַכט צום קינסטלערישן און מענטשלעכן אויסדרוק די מוראדיקע קאַטאַסטראַפּע און גלייכצייטיק דעם שטאַרקן ווילן פון דעם יידישן מענטשן צו לעבן און צו ציען ווייטער די גאַלדענע קייט פונעם יידישן פּאַלק און פון זיין שאַפּן. —

די 20 לידער, וואָס מיר ברענגען אין אַט דער זאַמלונג, זענען אונדז צוגעשיקט געוואָרן דורך א. סוצקעווער פון מאַסקווע מיט אַ צושריפט, אַז ער האָט די לידער געהאַט געשריבן אין ווילנער געטאָ און זיי דאַרטן פּאַרגראַבן אין אַ קעלער. ער האָט זיי ערשט איצט אויפגעראַבן, און ער בעט צוצוגעבן זיי צו זיין לידער־זאַמלונג „די פעסטונג“. אַזוי ווי דאָס בוך איז שוין געווען אָפּגעדרוקט, האָבן מיר די לידער פּאַרעפנטלעכט אין „יידישע קולטור“ נ' 4, 1946, און איצט גיבן מיר זיי אַרויס אין אַ באַזונדער ביכל.

א שטים פון האַרץ

א שטים פון האַרץ באַפעלט מיר : גלייב
אין שוין פאַרשוועכטן וואַרט גערעכטשאַפט.
דער ווייטער יורש פון אַ לייב
מוז ווידערשפעניקן זיין קנעכטשאַפט.

ס'איז דאָ אַ גאַנג. עס ליגט זיין ציל
אין ווילדן אורוואַלד פון זכרון.
ס'איז אויך פאַראַן אַזאַ באַציל,
וואָס טראַגט דעם סם פון טויזנט יאָרן.

און זוכסטו פאַר דיין פיין אַ זין —
פאַרוואַנדל זיך אין איר אַנטפלעקער.
און הער ווי זיידעס וועקן זין
ווי שטורעם־העק אין בראַנדן פון גלעקער.

ס'איז דאָ אַ גאַנג. איז קלעטער, שפּרייז,
קויף־אויס דעם דורותדיקן שטרויכל.
דער טויט איז מוחל יעדן גרייז,
נאָר זיין אַ קנעכט איז ער ניט מוחל.

22 יולי, 1941.

ביי אַ וואַרעמען בערגעלע

ביי אַ וואַרעמען בערגעלע פּערדישע מיסט, —
וואַרעם איך, וואַרעם די אייזיקע הענט.
איך וואַרעם די הענט און אין האַרץ מיך פאַרדריסט:
צו ווינציק ביז איצטער פאַרנומען, דערקענט,
די גרייסקייט פון קליינקייט . . .
ס'קען טרעפן, אַז אויך
פון אַ בערגעלע מיסט אַט דער וואַרעמער הויך,
זאַל ווערן אַ ליד אין דערהויבענער שיינקייט.

15 דעצעמבער, 1941.

די שאַרפע ליפן ...

די שאַרפע ליפן האָבן מיך געגראָבן ווי אַ רידל,
אַרויסגעגראָבן פון מיין גייסט פאַרשאַטענע בריליאַנטן...
און וואַלסטו נישט געאַקערט, וואַלט איך זיין אַ שטומע פידל
מיט אַ קלאַנגען־ים אָן אומבאַקאַנטן.

און נישט איך וואַלט געוואוסט מיין גרויס פאַרמעג
פאַרויגלט אונטער יאַרנדיקע שיכטן,
און נישט איך וואַלט געזען אין זיך דעם אַפּשפיגל פון טעג,
ווי עס זעט אַ נאַכטיק וואַסער שווימענדיקע ליכטן...

רונד אַרום איז ערד־געטרייסל, צוגעגרייטער טרויער,
נאָר אינמיטן איז פאַרפלעקלט אונדזער טריי געצעלט.
עס האָט דיין ליבשאַפט ווי אַ טויב געוואַרקעט מיר אין אויער:
„אַ, לאַמיר, אַפּגעצוימט פון וועלט, באַשאַפן דאָ אַ וועלט!“

16 פעברואַר, 1943.

די גראַע קרוין

ס'האַט ניט געדויערט מערער ווי אַ פינטל מיט די אויגן,
נאַר ס'איז געווען גענוג די וועלט זאַל אונטערגיין. און גלייך —
האַט איבער שוואַרצע מיידל-האַר אַ גראַקייט זיך באַצויגן
ווי לייכטער וואַלקן, וואָס פאַרדעקט די כוואַליעס אויף אַ טייך.

דערנאָך האָט אין איר שמייכל זיך צוריק די וועלט געלייטערט.
ווען כ'האַב געקושט איר אַקסל וואו ס'האַט דורכגעהאַקט אַ קויל.
די טויט-ניגונים האָבן זיך געזעגנט און דערווייטערט.
נאַר מיר האָט זיך געדאַכט: עס האָט פאַרשלונגען זיי מיין מויל!

אַ שטילקייט איז געקומען, ווי פון אויסגערויבטע געסטער,
און אין דער מיט פון שטילקייט — איז געשמידט געווען די וואַר.
ווייל ניט פאַר זיך אליין, זי האָט געליבט פאַר אַלע שוועסטער,
ווייל „אַנדערש קען דאָך גאַר ניט זיין, מיין טייערער, מיין בעסטער,
ווי ס'קען ניט ווערן שוואַרץ די גראַע קרוין פון מינע האַר.“

3 טאָג, 1942.

צוויי סטראָפּן

1

ניט זאָג: די צייט איז שולדיק. צייט איז בלויז אַ שפיגל,
צעשפּליטערסט זי אין טעג און נעכט און אייביק בלייבט זי גאַנץ.
אין איינעם אַזאָ שפּליטער נאָך צאַנקט דיין גרינע וויגל
און גראַע האַר שוין בליען אין אַ צווייטנס גלאַנץ.

2

דערפאַר, ווייל ס'ברענגט די ערד אויך פאַר דעם רשע עפל —
איז ניט צו מוחל זיין די אומגערעכטע ערד.
און שולדיק איז די שווערד, וואָס בלאַנקעט אין אַ נעפל
ווען אומגליק איז געקומען פריער ווי די שווערד.

10 מערץ, 1948.

יעדע שעה, יעדער טאָג

יעדע שעה, יעדער טאָג, —
איז מער ניט קיין שעה,
איז מער ניט קיין טאָג.

ס'איז אַ גרייטער מזבח ביי דיר אין געביין,
וואו פאַרשלונגען ווערט אַלקי, וואָס דו פילסט, וואָס דו זעסט,
און דו זינגסט נאָך דערביי, ווען דו פרעסט זיך אַליין.

27 אפריל, 1948.

גלוסט זיך מיר צו טאָן אַ תפילה ...

גלוסט זיך מיר צו טאָן אַ תפילה — ווייס איך ניט צו וועמען,
דער, וואָס האָט אַמאָל געטרייסט מיך, וועט עס ניט פאַרנעמען,
ווייס איך ניט צו וועמען —
טוט דאָס האַרץ מיר קלעמען.

אפשר זאל איך בעטן ביי אַ שטערן: «פריינט מיין ווייטער,
כ׳האַב מיין וואָרט פאַרלוירן, קום און זיי אים אַ פאַרבייטער!»
אויך דער גוטער שטערן
וועט עס ניט דערהערן...

נאָר אַ תפילה זאָגן מוז איך, עמעץ גאָר אַ נאָנטער
פייניקט זיך אין מיין נשמה און די תפילה מאַנט ער, —
וועל איך אָן אַ זינען
פלאַפלען ביז באַגינען.

17 יאנואַר, 1942.

פאַרברענטע פערל

ניט דערפאַר, ווייל מיינע ווערטער וואָרפן זיך
גלייך ווי הענט צעבראַכענע נאָך רעטונג.
ניט ווייל ווי צעבליצטע ציין זיי שאַרפן זיך
צו אַ לייב אין פינצטערניש, — נאָך זעטונג. —
ניט דערפאַר האָב איך דיך פיינט אין סאַמע העכסטן גרימאַרן,
דו געשריבן וואָרט, — מיין וועלטס פאַרבייטער;
נאָר דערפאַר, ווייל דיינע שטריכן גלימצערן
ווי פאַרברענטע פערל
נאָך אַן אויסגעצאַנקטן שייטער,
און קיינער — אויך ניט איך — דורך טעג צעריבענער,
דערקענט שוין ניט די האַלדז אין פלאַם געוואָשן,
וואָס פון אַלע פריידן איז געבליבן איר
גראַפאַרברענטע פערל אין די אַשן — — — —

28 יולי, 1948.

בלעטלעך אַש

איך וואָרעם טיי מיט דיינע בריוו, —
מיין איינציקער פאַרמעגן,
און ס'בלייבן דינע בלעטלעך אַש
מיט גלי-ווערים באַשפּרינקלט.
וואָס איך אליין קען לייענען, קען פרעגן:
איך וואָרעם טיי מיט דיינע בריוו,
מיין איינציקער פאַרמעגן?

זאָל שטומער זיין דער ווינט פון אַ מצבה!
זאָל מיין שאַטן מער זיך גיט באַוועגן!
איין בלאַז —
און אַל דיין היילנדיקע שיינקייט
וועט אייפּערזיכטיק מאַכן אַלע וועגן.

ווי טייער ביסטו מיר אין בלעטלעך אַש,
ווי ליכטיק שטאַרבסטו אויס אין בלעטלעך אַש,
וואָס איך אליין קען לייענען, קען פרעגן:
איך וואָרעם טיי מיט דיינע בריוו,
מיין איינציקער פאַרמעגן?

6 יולי, 1941.

צום קינד

צי פון הונגער, צי פון גרויסער ליבשאפט, —
נאר אן עדות איז דערביי דיין מאמע :
איך האב געוועלט דיך איינשלינגען, מיין קינד,
ביים פילן ווי דיין גופל קילט זיך אָפּ
אין מיינע פינגער,
גלייך איך וואָלט אין זיי געדריקט
א וואַרעמע גלאַז טיי, . . .
פילנדיק דעם איבערגאַנג צו קאַלטקייט . . .

ווייל דו ביסט ניט קיין פרעמדער, ניט קיין גאַסט,
אויף אונדזער ערד געבוירט מען ניט קיין צווייטן, —
נאר זיך אליין געבוירט מען ווי אַ רינג,
און די רינגען שליסן זיך אין קייטן.

קינד מיינס,
וואָס אין ווערטער הייסטו : ליבשאפט,
און ניט אין ווערטער ביסטו עס אליין,
דו — דער קערן פון מיין יעדן חלום,
פאַרהוילענער דריטער,
וואָס פון די ווינקלען פון דער וועלטס,
האַסטו מיטן וואונדער פון אַן אומגעזעענעם שטורעם
צונויפגעגאַסן צווייען
צו באשאַפן דיך און צו דערפרייען : —

פארוואס האסטו פארטונקלט דעם באשאף,
מיט דעם וואס דו האסט צוגעמאכט די אויגן
און געלאזט מיך בעטלערדיק אין דרויסן
צוזאמען מיט א וועלט אן אויסשנייטער,
וואס דו האסט אפגעווארפן אויף צוריק ?

דיך האט ניט דערפרייט קיין וויג,
וואס יעדע איר באוועגונג
באהאלט אין זיך דעם ציטער פון געזאנג.
עס מעג די זון זיך אויסשטעכן די אויגן —
ווייל קיינמאל האסטו ניט געזען איר ליכט.
א טראָפּן סם האָט אויסגעברענט דיין גלויבן,
דו האָסט געמיינט :
ס'איז וואַרעם־זיסע מילך.

איך האָב געוועלט דיך איינשלינגען, מיין קינד,
כדי צו פילן דעם געשמאק
פון מיין געהאָפטער צוקונפט,
אפשר וועסטו בליען ווי אַמאַל
אין מיין געבליט.

נאָר איך בין ניט ווערט צו זיין דיין קבר.
וועל איך דיך אַוועקשענקען
דעם רופנדיקן שניי,
דעם שניי — מיין ערשטן יום־טוב,
און וועסט זינקען
ווי אַ שפּליטער זונמאַרגאַנג
אין זיינע שטילע טיפּן
און אַפּגעבן אַ גרוס פון מיר
די איינגעפּריטע גרעזלעך — — —

18 יאנואר, 1943.

ווי אַזוי ?

ווי אַזוי און מיט וואָס וועסטו פילן
דיין בעכער אין טאָג פון באַפרייאונג ?
ביסטו גרייט אין דיין פרייד צו דערפילן
דיין פאַרגאַנגענהייטס פינצטערע שרייאונג
וואו עס גליווערן שאַרבנס פון טעג
אין אַ תהום אָן אַ גרונט, אָן אַ דעק ?

דו וועסט זוכן אַ שליסל צו פאַסן
פאַר דינע פאַרהאַקטע שלעסער.
ווי ברויט וועסטו בייסן די גאַסן
און טראַכטן : דער פריער איז בעסער.
און די צייט וועט דיך עקבערן שטיל
ווי אין פויסט אַ געפאַנגענע גריל.

און ס'וועט זיין דיין זכרון געגליכן
צו אַן אַלטער פאַרשאַטענער שטאַט.
און דיין דרויסיקער בליק וועט דאַרט קריכן
ווי אַ קראַט, ווי אַ קראַט — — — —

14 פעברואַר, 1948.

נאַכן טויט

איז הייסט עס, גענוגיק דער שטאך פון א בלייכל
עס זאל דין אין מיטן דערינען פארראטן
די זון אויף דער לאַנקע, דיין ליבלינג דאָס טייכל,
די פרוי וואָס ליבסט און דיין אייגענער שאַטן?

אַזוי טאַקע הייסט עס. דאָס איז די באַלוינונג
פאַר דרייסיק יאָר זיין מיט גורל אויף מעסערס.
איך ווייס ניט ווי טייער עס קאַסט מיר די וואוינונג, —
איך צאַל מיט מיין לעבן ווייל כ'האַב ניט קיין בעסערס.

אַ ליגן, עס טינטלען פאַעטן אַ ליגן,
אַז טויט, מיינע פריינט, איז אַזאַ און אַ זעלכער!
איך זוף דאָך אַצינד זיין פאַרשאַלטענעם ניגון
און ווייס, אויף מיין ערן-וואָרט, וואָסער און וועלכער.

און נאָך אַ זאָך ווייס איך: מיין גייסט איז, אַשטייגער,
ניטאַ. נאָר מיין גוף בייט ניט איבער זיין פאַרעם, —
פאַרוואָס אַבער קלאַפט אויף מיין האַנט נאָך דער זייגער,
ווען צייט איז ניט נייטיק שוין מער אין די קברים?

צי וויל ער מיר ווייזן: פון יענער-וועלט, — אויבן
געהערט מיר אַ שטיקל באַוועגונג אויך דאָדערט?
ווי שווער מיר איז איצטער צו גלייבן אַן גלויבן
אַז עמעץ באַדאַרף עס אַזוי און ער פאַדערט!

ווי שווער איז דאָ שטענדיק צו ליגן פאַרפאַרעצט,
ניט רעדן, ניט שרייבן, בלויז ליגן פאַרלאַשן.
איך טרוים שוין ניט מער ווי געוועזן, איך וואָר איצט,
די שטילקייט, וואָס פרעסט זיך אַליין, איז מיין לשון.

איך זע איצט מיין לעבן — ווי כוואַלט דורך אַ שפעלטל
געקוקט אויף אַ זונפאַרגאַנג ביז ער פאַרנידערט —
און עפעס צערינט דורך די פינגער דאָס וועלטל
מיט וועלכן עס ווילט זיך צוריק זיין פאַרברידערט.

מאָי, 1942.

זאנגען

צוויי יאָר, צוויי יאָר האָב איך געבענקט נאָך זאָנגען,
נאָך שטילע זאָנגען אויף אַ היימיש פעלד,
ווען איך האָב זיך געראַנגלט אין די צוואַנגען
וואָס האָבן מיך געפאַנגען
און פאַרשטעלט,
דעם וועג,

דעם ווייסן וועג צו יענע זאָנגען,
נאָר ניט די זאָנגען גופא אויפן פעלד.

די זאָנגען גופא — בליענדיקע בליצן,
זיי האָבן מיך באַשיצט מיט זייער שיין
פון ווייט-ווייט-ווייט,
ווי נאָר עס קען באַשיצן
אַ פעלד מיט זאָנגען . . .
און אַריין, אַריין

אין האַרץ, אין מוח, אין מיין בלוטס געזאָנגען,
אין חלום — דעם געפלאַצטן בוטל וויין.

און מיטן זעלבן אומגעדולד און לאַקער
ווי איך האָב געוואַרט צו זיין באַפרייט —
האַט מיך אויך געצויגן צו דעם זאָנגענדיקן מקור,
הינטער געלן טויער
ווייט דאָרט, ווייט,
זיך צו וויגן, ליגן אין די זאָנגען —
אין גאַלדן קינדערוויגל פון מיין צייט.

און ווען מיין אַטעם האָט צעשמעלצט די צוואַנגען —
אַ ווינט האָט אין די אַדערן
געטאַן אַ פּיף, אַ רוף:
— „שטיי־אויף, בן אדם, גיי צו דייע זאַנגען,
געגליכן איז שוין צו אַ זאַנג דיין גוף.“
און איך בין ווי דער גורל גייט געגאַנגען
דורך פאַרברענטע שטעט
נאָך יענעם רוף.

נאָר ווען איך בין דורך זונפאַרגאַנג אַ מידער
געקומען צו מיין אויסגעבענקטן פעלד —
ערשט עס ליגן דאָרטן מיינע ברידער
אויסגעקוילעט איבער גאַרן פעלד, —
און די זאַנגען מיט צעגליטע שטעכער,
אַדורכגעוואַקסן זיינען שיכט נאָך שיכט
דורך שאַרבנס, ריפן...
און זיי שטייגן העכער, העכער, העכער,
צו דער זון וואָס קלייבט צונויף איר ליכט,
ווי איין זאַנג וואַלט דער צווייטער בחיפּוז
געוואַלט אַריבערשטייגן אין איר גאַנג,
און אַט אַ זאַנג
האַט וואַגלען זיך געלאָזן
דורך אַ מויל מיט אויפגעדריקטע ציין!
און זאַנגען צוויי — דורך אויגנלעכער גראַמע...
און נאָך אַ זאַנג — דורך קינדערשן געוויין,
און אַ קאַרבליםל — דורך אַ בייניקער נשמה. — — —

און דורכן פעלד, אין אַוונט־שיין צעבליטער,
איך האָב דערזען, דערזען אין העלער הויט:
אַלץ נעענטער צו מיר עס איילט אַ שניטער,
און שניידט דאָס נאָך־מלחמהדיקע ברויט.

29 סעפטעמבער, 1942.

אויפן טויט פון יעקב גערשטיין *

מיר האבן שוין אדורכגעזשאווערט אלע זיבן טויטן,
און זעען ניט דערפאר די שווערד, וואס פאכעט נאך צוקאפנס.
און אלע אונדזערע געפילן זיינען ליכט אן קנויטן,
וואס קענען זיך ניט אנכאפן. — נאך שמעלצן זיך אין טראפנס.

נאך גלייך עס וואלטן פלוצים ווענט אונדז אפגעשיט מיט ציגל,
האבן מיר זיך אויפגעוועקט בשעת דו ביסט אנטשלאפן,
און קלאר דערזען דאס פנים פונעם ווייטיק ווי אין שפיגל,
די סארפעדיקע לאטע-וואונד, אן הילע, נאקעט, אפן.

אינאיינעם האבן מיר געוועבט דעם אויפשטאנד פון די טענער,
אינאיינעם אפט געפאלן אונטער געטאדיקע הארבן;
און אלץ האט זיך געדאכט, אז דו, דער שטאלצסטער פון די מענער,
וועסט בייקומען די שונאים — נאך דו ביסט פארבליבן קרבן.

און מיר, וואס גוססן נאך אלץ געבויגן ארום ארון,
פארנעמען, ווי דיין איינגעקלעמטער שווייגן מאכט אונדז פעסטער.
מיר וועלן היטן טריי אין אונדזער הארצן אט דעם צארן,
ווי טריי דיך האט געהיט דיין טרייע שוועסטער.

* א באוואוסטער ווילנער לערער, סוויקער און געוועלשאפטלעכער מוער.

ווען ס'וואלט דיין שיינער קאפ געפאלן אין א צייט אן אנדער —
וואלטן מיר דיין בלומען-גוף געטראגן צו פארזייען . . .
און ווי דער וואנדער פון מוזיק — אזוי דיין לעצטער וואנדער
באגלייט פון קינדער גאנצע ארמיען.

איצט קענען מיר אפילו ניט באגלייטן דיין געביין מער,
און ניט קיין ווארט דיר מיטגעבן, וואס זאל באלייכטן יארן.
דו איילסט אליין, וואו דייע זינגער ליגן אונטער בימער,
און מיר פארבלייבן דא, און אטעמען דיין צארן.

28 סעפטעמבער, 1942.

י ה ו א ש

(צו די יהואש-פייערונגען אין געטא)

די ערד, — א בלינדער זשיפענדיקער שטראם, —
און אויפן שטראם — א בינטל קראנקע הייזער
ווי רעשטלעך פון א שיף...
אין זייער טיף —
נשמות פון ארויסגעהויכטע שעהן.
און קינדער אין די ווינקלען —
גראַע טויבן אין א שטורעם,
פאַרקלאַמערטע אין זייער לעצטער מידיקייט.

דאָס בינטל הייזער טראַגט זיך שטראַם אַראָפּ,
אַנטקעגן קאַכט אַ קעסלגרוב
מיט יעדן בליק אַלץ נענטער.
געזעגענונג,
און פלאַצעניש פון מאַרגנס,
ווערטער שיידין זיך מיט זאַכן ערב זייער סוף.

נאָך אַ רגע,

נאָך,

און

מיט אַ מאַל —

אַ נאַמען הייליק־אויסגעשמידט פון אַלטן גאַלד:
יהואש.

און שוין פאַרגייט מיט קאַרשנבליטן
דער פאַרשמאַכטער טרויער...

קוראלן בלאָ, מיט זונען אויף די דעקן,
שגירלען זיך פאַרביי די נאַכטיק-פלאַטערהדיקע שויבן
און וואַרטן מע זאל עפענען . . .
און אַנשטאַט גרוב און קעלער —
טורעמט צווישן צעדערן אַ טעמפל
מיט זיילן אויסגעקנאַטענע
אויס דעם געביין פון דורות. — — —

סאַראַ מאַכטיק-אויפגעוואַכטער יום-טוב!
סאַראַ ליכטיק-ריכטיקע דערקענטשאַפט!
יעדער פון די גוססדיקע קינדער אין די ווינקלען —
אַ נייער מענטש מיט לויטער האַרץ און פנים,
געוואַשן אינעם ערשטן טוי
פון שניאי-קוויטע רויזן . . .
און אויף די ליפן —
בענטשונג און נבואה,
איינגעוועבט מיט זעאונגען
פון אויסגעלייטער פרייד,
פון יובעלדיקן פאַלק . . .

דער טויט אליין דערשרעקט זיך פאַר דער שיינקייט,
און טרייבט אַוועק צוריק
זיין בלאַטיק-רויכערדיקן קעסל — — —

6 אַפּריל, 1948.

פ א ר נ א כ ט

. . . זיי ציען זיך, שאַרן, אין ריינען, אין פאַלקן,
איך זע מער ניט קיינעם, נאָר פיל זייער גאַנג.
ווי פייגל אין פלאַטער פון הינטער אַ וואַלקן —
געשטאַלט נאָך געשטאַלט מיט באַזונדערן קלאַנג.

דורך מיר, דורך מיין האַרץ זיי ציען זיך אַלע,
און יעדער געפינט דאָרט זיין חלום און — זיך.
און ס'ווערט מיר אין ליכט פון מיין בלינדקייט נתגלה
פון וויפיל נשמות געקלעפט איז מיין איך.

10 יאָנואַר, 1948.

קערנדלעך ווייץ

היילן, דערלאנגט זיך אן עפן.
צעשפאלט זיך פון אונטער מיין האק!
איידער די קויל וועט מיך טרעפן —
איך ברענג אייך מתנות א זאק.

אלטינקע, תכלתענע דפן
מיט פורפור אויף זילבערנע האר.
ווערטער אויף פארמעט, געשאפן
דורך טויונטער גרויזיקע יאר.

ווי ביים באשיצן אן עופל —
איך לויף מיטן יידישן ווארט,
נישטער אין איטלעכן הייפל,
דער גייסט זאל ניט ווערן דערמאָרדט.

שטרעק אינעם שייטער די אַרעמס
און פריי זיך: דער עיקר איז דאָ!
מיינס איז נאָך אַמסטערדאַם, וואַרעמס,
ליוואָרנע, מאַדריד און ייוואָ . . .

אַ, ווי מיך פייניקט אַ שיימע
פאַרטראַגן אין רויכיקן ווינט!
ס'וואַרגן מיך לידער געהיימע:
— באַהאַלט אונדז אין דיין לאַבירינט!

גראַב איך און פלאַנץ מאַנוסקריפטן . . .
און ווען ס'טוט דער יאוש אַ פלייץ,
קומט מיר אין זינען: עגיפטן,
אַ מעשה מיט קערנדלעך ווייץ.

און פאַר די שטערן דערצייל איך :
אַמאַל האָט ביים גילוס געבויט
זיין פיראַמידע אַ מלך,
צו קיניגן דאָרט נאָכן טויט.

און אין זיין גילדערנעם ארון
האַט ער זיינע דינער באַסעלט,
אַנשיטן ווייץ — לזכרון
פון אונדזער, דער ערדישער וועלט.

ניין טויזנט יאָר האָבן זונען
געביטן אין מדבר דעם גאַנג,
ביו מ'האַט די קערנער געפונען
אין דער פיראַמידע ניט לאַנג.

ניין טויזנט יאָר שוין פאַרגאַנגען!
נאָר ווען מ'האַט די קערנער פאַרזייט, —
האַבן אין זוניקע זאַנגען
צעבליט זיך אַ בייט נאָך אַ בייט.

אפשר אויך וועלן די ווערטער
דערוואַרטן זיך ווען אויף דאָס ליכט —
וועלן אין שעה אין באַשערטער
צעבליען זיך אויך אומגעריכט ?

און ווי דער אוראַלטער קערן
וואָס האָט זיך פאַרוואַנדלט אין זאַנג, —
וועלן די ווערטער אויך נערן,
וועלן די ווערטער געהערן
דעם פאַלק, אין זיין אייביקן גאַנג.

מערץ, 1943.

דער דיכטער

ער איז געלעגן אונטער טויזנט גופן,
מיט הייסן טריוואקס אויפן קאלטן אַטעם.
האַט מיטאַמאַל אַ ניגון אים גערופן
און דורכגעגליט דאָס האַרץ ווי אַ געבאַט אים.

דאָס האָט זיין ניט געבוירן ליד זיין היטער,
געמאַנט, געמאַנט פון חלום-לאַנדס געוועבן:
— „שטיי-אויף, דו ביסט מיין האַר און מיין געביטער,
אַ ווער אַן דיר וועט ברענגען מיך צום לעבן?“

און ווי עס איז דערגאַנגען צו דעם דיכטער
דער אונטערקלאַנג פון ווערטער, שורות, גראַמען,
האַט אים באַקרוינט אַ טוי אין זיבן ליכטער:
— „דערוואָך! ווי טאַר אַן אויסלייזער פאַרזאַמען!“

די טויזנט גופן ווי פאַרפלייצטע זאַנגען
זיי האָבן זיך צעשפאַלטן אויפגערירטע,
און ער איז פון דער אונטערערד געגאַנגען
אַ נאַקעטער און אויפן שליף אַ מירטע...

זיין הויט — ווי רויטער וויינטרויב קעגן פייער —
האַט דאָן באַמאַלט די וואַלקנדלעך אין הימל.
נאָר אויף די הענט, אין ליבשאַפט אין געטרייער —
עס צוקט אַ מיידל איינגעוועבט אין דרימל.

אַ שנירל געלינק זאַמד און ניט קיין פערל
האַט פון איר האַלדז געפינקלט זון אַנטקעגן.
און צווישן צאַרטע וויעס האָט אַ טרערל
די פליגעלעך צעפאַכט — זיך צו באַוועגן.

נאָר ער האָט אַלץ געמיינט — דאָס איז דער ניגון...
און אַט דער ניגון איצטער בלוט און פלייש איז.
האַט ער גענומען שטאַרקער אים צעוויגן,
און ס'האַט באַגאַרטלט זיי אַ ווינט פון בראשית.

12 מיינוסט, 1948.

דער נביא

ער איז געווען דער בראַנד־געשמידטער טויער
וואָס האָט פאַרטיידיקט ס'לעצטע קינד אין פעסטונג.
און ווען אַ שפּיז האָט דורכגעהאַקט זיין ברוסט
און פונק אַנטקעגן פונק האָט זיך געלאָשן. —
איז ער געבליבן הענגען אין דעם איינגאַנג
פאַרעקשנט ווי אַ פעלז אַריבער אָפּגרונט
און אויך אַצינד ניט צוגעלאָזן קיינעם.

נאָר אַז פון די צעפראַלטע אַמבראַזורן
האַט ווי מוראַשקע־שטרעמען שוואַרץ געריזלט
צעזאָדן בלוט אויף וואַקלדיקע ווענט —
און דאָס געוויין פון קינד האָט זיך געצאַפלט
און אויסגעגאַנגען ווי אַ זומערפאַדים —
אַט דעמאָלט איז געפאַלן אויך דער נביא
און מיטגעשלעפט מיט זיך אַ פליגל פעסטונג...

און ווי ער איז געלעגן — ערשט אַ שפאַרבער
האַט דריי מאָל אים אַרומגעקרייזט, גענידערט,
פאַרקלאַמערט אין דעם נביאס האַרץ די קלאַען
און מיטן שפיציק־אַנגעגריטן שנאַבל
גענומען פיקן די פאַרנעצטע אויגן.

און איך, וואָס בין געווען דערפון דער עדות,
און האָב געאיילט צום אָפּיאַגן דעם שפאַרבער —
געזען האָב איך אַזוינס: אין שאַרפן שנאַבל
געפינקלט האָט דעם נביאס גרויסע אויגן;
און ווי כ'האָב זיך דערנענטערט, האָט דער פויגל
אַ שניט געטאַן דריי צויבערקרייזן ווידער
און ס'אויג איז גלייך אין מיינס אַריינגעפאַלן
ווי ס'פאַלט אַריין אַ זונענשטראַל אין וואַסער...

16 אויגוסט, 1943.

ביסט דאָ!

ביסט דאָ, ביסט דאָ! ביסט לעבעדיקער קערן
אין טויטער שאַל פאַרוויקלט ווי אַן איי.
ביסט דאָ, ביסט דאָ! און וועסט אַ הילף מיר ווערן
בשעת דורך וועט דערוואַרעמען מיין וויי.
כ׳בין נאַקעט אויפן פראַסט. און זע, איך וואַרעם
דיין טויטע שאַל: דערבאַרעם זיך, דערבאַרעם!

און דו וועסט דאָך זיך מוזן טאָן אַן עפן
און פריי זיין אויס די קלאַמערן פון וואַרט.
וועט דיין בליק דעמאַלט זיך מיט מיינעם טרעפן
און בלייבן הענגען צווישן מיר און — מאַרד.
און זיך אַליין וועסטו צום נס באַשווערן
ווי איצטער איך, מיט וואַרעמקייט פון טרערן.

עס איילט דער טויט, אויף קוילן־שאַרפן רייט ער
צום דורשטעכן אין מיר מיין העלסטן טרוים.
אַ רגע — און איך ליג שוין אַ פאַרבלייטער
אויב דו וועסט ניט פאַרלויפן, זיין אַ צוים.
פאַרלויף דעם וועג! אויב ניט, וועט דיר פאַרדריסן,
ווייל אויך אַ נס מוז האַבן אַ געוויסן...

28 נאָוועמבער, 1942.

